

Forrongó diáklelkek Parisban

Évről-évre bocsátja ki Magyarország diákrajait Európa, sőt Amerika nagy városaiba. Idegen nyelvet tanulni, speciális, esetleg otthon meg nem található kiképzést vagy továbbképzést nyerni. A magyar valutazárlat és a rossz gazdasági viszonyok miatt, amelyek a ma még tehetőseknek a figyelmét is a holnap megpróbáltatásaira hívja fel, lassan-lassan csökken a számuk. Elindulnak a magyar fiatalok hévvel, lelkesedéssel, lelkükben azzal az ideológiával, a cselekedeteknek, eseményeknek megszokott szemüvegen át való bírálatával, melyet — nagyon jól tudjuk — egy városnak a levegője, egy társaság, vagy társadalmi kaszt alakított ki bennük s ami számukra itt részben talán bizony csak terhes ajándék.

Megérkezik a diák az idegen városba, idegen emberek közé: szembetalálja magát a problémák özönével. Egyetlen segítő eszköze, ha van, a pénze. Ezért az újonnan jött elétáruló problémák a pénze-sebb és a pénztelen diák szempontjából nem azonosak. Hiszen egészen természetes, hogy másként fogja látni a megoldandókat és más módozatokat keres azok megoldására, akinek pénze van, mint akinek nincs.

A szegény diákokat otthonról havi 100—150 frankkal, vagy esetleg semmivel sem segítik. De ezek is jönnek, mert tanulni akarnak, széles látókört szerezni, ők is, akiknek nem adatott meg a vagyon nyelveket tanulni s nem nevelte őket francia kis-asszony, de nevelte őket a szükség és a munka.

Hajtja őket valami vándorörszton, a szép a jó utáni vágy, melyekről azt hiszik, hogy abban a keretben, melyben felnőttek, nem található meg. Hívják őket távoli népek és városok. Szent idealizmussal indulnak el, hogy pénz nélkül valósítsák meg ugyanazokat a feladatokat, mint a szerencsésebb diákok.

Feladatokkal, adott problémákkal találják szemben magukat, melyeket meg kellene oldani, de nem lehet. Nem lehet, mert az első hónapokban még a régi ember, az otthoni ember életét élik; bármit látnak, az otthon leszűrt vélemények és tapasztalatok alapján bírálják meg. Bármit kell tenniök, hazai módszereket akarnak használni a kérdések megoldására. Adva van tehát számukra az első és leg súlyosabb probléma, *megtartani az otthoni mentalitásból a hasznosat, mely a megváltozott körülmények között is alkalmazható és kiegészíteni, feltölteni a változott viszonyok hozta kívánalmakkal*. Szavakkal elmondani nehéz, hogy miből is áll ez. Megpróbálok csoportok szerint tárgyalni azokat a problémákat, melyeknél legszembetűnőbb a véleményváltozás és a begyökeresedett definíciók módosulása.

A külföldi magyar diákság leg súlyosabb és legáltalánosabb problémái a *vallási, társadalmi, politikai* és végül a *nemi problémák*.

A vallás terén az újonnan jött elé az első időkben nem tárulnak nagyobb problémák. Vagy egyáltalán nem, vagy elégtelenül ismeri a nyelvet, tehát csak magyar ismerősei lesznek. A kintélő magyar diákság körében a nemzeti érzelmű diákok közt (s az újonnan jöttek legtöbbször közéjük kerül, mert ezek egyesülete, a Párisi Magyar Diákegyesület, a legismertebb) nem fog hallani vallásellenes hangot. Ellenkezőleg. Bármelyik felekezethez tartozzék is, éppen az ő révükön tudja meg a vallása gyakorlásához szükséges lehetőségeket. Vallásossága növekedik, mert a vallása révén marad szorosabb érintkezésben otthoni szokásaival. A katolikusnak például az otthon megszokott vasárnap délelőtti szentmise, az utána következő rövid beszélgetés a templom udva-

ran, a reformátusnak szintén a magyar istentisztelet varázsol vissza egy nem kevésbé jelentékeny részt otthoni világából. Szívesen megy el a templomba, mert mikor körülötte minden megváltozik és új képet mutat, lelkében ilyenkor otthon van. Ha volt cinikus, vallástalan társasága, elveszíti reá való hatását. A nyelvet pedig nem ismeri eléggé, hogy ilyet találjon a franciák közt. Öles hirdetések hívják fel ugyanakkor a katolikus figyelmét például a katolikus könyvtárra. A Foyer international des Etudiants catholiques pedig mindenkit szívesen lát, istápol és gyámolít.

Idők multán azonban, mikor már nincs oly nagy szüksége, hogy úgy mondjam egy-egy hazai emlékinjekcióra, mindez megváltozik. Miután kissé megtanulta a nyelvet, a pénzes diáknak Paris ezer alkalmat nyújt, hogy vallástalan legyen. Elmehet a Montparnasse és a Montmartre mulatóiba, tánclokáljaiba, ahol bőséges ismeretséget köthet. Megtelik sok ismeretlen és furcsa látványossággal. Jönnek ezek, mint a zuhatag, agyát betöltik soha nem gondolt gondolatok — tán hosszú hónapokra — s ezek mindent szolgálnak, csak a vallást nem. A szegény diák, akinek mindez nem jut osztályrészül, munkája révén hamarabb érintkezésbe kerül abszolút vallástalan, sőt vallásellenes elemekkel (mert hisz a párisi hőskor a legtöbb szegény diák számára cukor és cacahuette árusítással kezdődik és tán tüdőbajjal végződik) s hamarosan hatásuk alá kerül. A szegény diáknak munkatársai között szégyen másként kimondani Isten nevét, mint káromkodva. Legszen-
tebb belső énjén taposnak végig, de hallgatni kell mert kell a kenyér, ha még oly keserves is.

Tévedés volna azt hinni, hogy az itt említett okok szolgálnak legerősebben a véleményváltozásra. Idővel mindkét csoportbeli diák belekerülhet például magyar kommunista társaságba. Több ilyen van. Szellemi vezetőik zsidó intellektuelek és a magyar kommün emigráltjai, akik kétségbeesetten ragaszkodnak ehhez a névhez, mert különben elvesztenék

létjogosultságokat. Nem kommunisták ők, ha kérdeed, mert lelkükben mindig számítanak arra, hogy egyszer hazakerülnek, mint jó bárányok, csak éppen amit mondanak az a kommunizmus. Parisban a boulevard Saint-Michelen gyakran hallani magyar hangot: „Maga vallásos? Én nem bántom senkinek a belső érzelmeit, de részemről már három éve leszámoltam az ilyen dolgokkal. Na és a papok: Mondja, miért van a papoknak mindig mit enni és miért olyan kövérek? És miért nem kövér maga? Mert nincs mit ennie? Jöjjön el egyszer egy előadásra, nagyon érdekes lesz, tisztán eszmei alapon.“ Egy előadás után a többi témájuk tagadhatatlanul érdekes, új szempontokat vetnek fel, melyekhez érett agy, higgadt bírálat kellene. Filozófiai rendszerekkel és rendszerelenségekkel lesz tele az agya. Négyévi kinttartózkodás után mondta nekem valaki: „Alkottam magamnak egy filozófiai rendszert, amelyben minden nagyon jól megtalálta a helyét, csak Isten nem.“ Különösen egyik felekezetben — melyet sokan fájnak mondanak — található meg ez a típus. Túlzás volna azonban azt állítani, hogy csak éppen közöttük. A fiatalember természetes lázadó minden ellen, ami régi. Akár jó, akár rossz valami, ha már régi, újat keres a pótlására. Parisban például nem kell nagyon keresnie, minden utcasarkon talál egy egyesületet, vagy társaságot, amelyek mindegyike hajlandó boldogítani az emberiséget. A megismerés vágya, az új keresésének szüksége elvezeti hozzájuk a diákot is. Négy-öt világotboldogító társaság eredménye a közöny. Közöny minden iránt, ami a vallással és nemzettel összefüggésben van. Életek mennek tönkre s fiatal remények pusztulnak el.

Megoldás: a legműveltebb vallási és tanulmányi vezetőket küldeni a külföldi magyar diákság vezetésére, lehetőleg olyanokat, akik maguk is külföldön tanultak.

A francia fővárosba kerülő magyar diák zárt ajtókkal, az új ország társadalmának zárt ajtóival találja magát szemben. Hazulról elszakadva nehezen

illeszkedik bele az új társadalom kereteibe, egyrészt azért, mert nem ismeri a nyelvet, másrészt pedig azért, mert az új társadalom nem akarja befogadni. Eltekintve a külföldi magyar diákságtól, alig talál társaságot. Első állomásán az ismeretszerezésnek mindig nem-franciával fog összeakadni, azon egyszerű oknál fogva, hogy a más nemzetiségűek is keresik az ismeretséget. A francia ismeretséget keresik mind a ketten, de egymásra akadnak, mert hisz ő bennük van meg elsősorban az ismerkedés vágya s nem a franciában. Öt-hat jóbarátot is szerezhetni az idegenek közt, míg egy futólagos francia ismerőst. Az egyetemen adódó ismerkedési lehetőségek is elég szűk korlátok közt mozognak; három-négy francia diákkal való beszédviszony még távolról sem jelenti azt, hogy az illető bejutott a francia société-be. A francia intellektüel individualista. Alig van benne valami a kollektív érzésből, amely szerinte mindig az alacsonyabb műveltségűek sajátja. Így nem értheti meg az idegenek társaságkeresési vágyát. Ez ugyan korántsem jelenti azt, hogy nem szereti a társaságot és hogy nem jár társaságba. Alkot egy társadalmat, de ez a társadalom szinte teljesen azonos gondolkodású kis csoportokból áll. A különbség világosan látható a francia és az idegen társadalom közt: az idegen társadalom hajlandó feláldozni az egyén érdekeit a társadalom kedvéért, a francia viszont kihasználja az egyén érdekében a társadalom előnyeit. Sarkalatosán ellentmondó tételek. Idő, munka, türelem kell minden újonnan jött magyar diák számára, hogy magát ilyen irányban átformálhassa.

Francia családhoz meghívót szerzeni csak egy teára is, nem beszélve vacsoráról, amely szinte a lehetetlenségek közé tartozik, nagyon nehéz. Viszonylagosan tökéletes francia beszéd és az szükséges ehhez, hogy a franciák meggyőződjenek arról, hogy az ismeretség számukra gyümölcsöző. Üzleti összeköttetés, tudományos munkásság azok az utak, amelyeken keresztül bejuthatni a francia családba vagy társa-

dalomba. Mindezek egy kezdő diák számára elég távoli lehetőségek. Az első, mert tanulmányai alatt nem foglalkozhatok komoly üzleti vállalkozásokkal, a második pedig azért, mert hiszen tanulmányai idején szerzi meg az alapot a tudományos munkásságra. Más helyzetben vannak azok a diákok, akik valamely tudományág komoly hazai képviselőiként jönnek ki, mint például az ösztöndíjasok jórésze, mert ezek előtt legtöbb ajtó megnyílik.

Érdekes átalakulás vehető észre a Párizsba kikerülő magyar diák politikai felfogásán. Lassúbb, vagy gyorsabb, de folytonos folyamata ez a véleményváltozásnak.

A több-kevesebb ellenzékiességgel megáldott vagy megvert magyar diák idekint egyre radikálisabb húrokat penget az otthoni viszonyokat illetőleg s ha otthon elegendőnek ítélte azt a lassú fejlődést, amely megvan az ország politikai, társadalmi és szociális életében, idekint egyre hangosabb hirdetője lesz a gyors fejlődés szükségességének, egyre hangosabban ad kifejezést meg nem elégedésének az otthoni állapotok felett.

Több oka van ennek: Mindenki előtt közismert a párizsi francia sajtó magyarellenes iránya. Nem beszélek a párizsi magyar lapokról, amelyekről részletes beszámoló olvasható e könyvben, csak azt jegyzem meg, hogy ezeket inkább a kolónia többi része, semmint a diákok veszik komolyan. A magyar eseményekről így jórésztben a francia lapokból értesülhetni, úgy ahogy. Ez a mesterségesen ellenünk hangolt sajtó minden magyar vonatkozású dolgot előbb kritika alá vesz, az események ránknézve kedvező oldalát igyekszik nem mutogatni. A kedvezőtlen pedig minél rosszabb beállításban tárni az olvasó elé. Hiába van a diák jókora kritikai érzéssel felvértezve ezekkel a lapokkal szemben, a folyton ismétlődő egyazon muzsika végre mégis utat talál a fülekbe. Áll ez különösen a külpolitikai kérdésekre. A magyar diák azonban az idegennel szembeni vitáiban lehetőleg mindig a magyar kormány által

képviselt külpolitika alapján áll és igyekszik azt minden erejével támogatni. Egymást közt azonban annál erősebben ad kifejezést bírálatainak.

Másodsorban a párizsi magyar kommunistákkal való érintkezés lehet rá bizonyos befolyással. Nem jelenti ez azt, hogy átevez kommunista vizekre, noha vannak ilyenek is. A nagyobb résznek esetleg még szunnyadó nemzeti érzése a velük való vitakozásban inkább feléled, semmint elalszik. Elkeseredetten, lépésről-lépésre harcol ezek mérgező munkája, felfogása, hirdetett elvei ellen és az utóbbiakat, ha szépeknek is tartja, nem véli megvalósíthatóknak és még kevésbé kívánatosnak megoldani azokkal a módszerekkel, amelyeket volt és van alkalma tapasztalni. Ezek a kommunisták még mindig nem szűntek meg a fehér terror állítólagos rémségeit felidézni, felbujtani és évek múltával egyre több színt és anyagot adni hozzá képzeletükből. Jól megszervezett hazugságaik ellen csak szervezetlen védelem áll a diák rendelkezésére. Mért tudnak a kommunisták oly pontosan beszélni a fehérek tetteiről hónap, nap, dátum említésével? Mért nem tudjuk mi ugyanezt örölkük? Jelenlétükben jottányit sem enged meggyőződéséből a nemzeti érzésű diák; hazamenvén azonban, egyedülvalóságában felidézi a hallottakat s biztos, hogy hatásuk nem marad el.

Meg kell említeni a gyöngéket is. Akik átmennek az ellenséghez, lelkes meggyőződéses kommunisták lesznek, új, meg új tápot adva a lassan kialakuló vörös lángoknak. Vadabbul és becstelenebbül támadják mindazt, ami magyar és nemzeti, mint a berozsdásodott öreg emigránsok. Évek múltával, mikor lassan közeledik a hazatérés órája, akkor enged a hangjuk, akkor kezdenek döngölődni eddig lenézett társaikhoz, akik nem voltak hajlandók elveiket feláldozni és roppant ügyességgel megkezdődik a visszatáncolás. Nem kell leírnom, hogy a magyarság melyik kis százalékából kerülnek ki ezek.

Legjobban befolyásolja véleményét az utódállamokbeli diáksággal való érintkezése, vitái. —

A csonkaországi magyar diák általában vak hívője a kikerülhetetlen és biztos revíziónak. Idealista, aki hisz a magyar igazság győzelmében és annak eljöveteletét csak idő kérdésének tartja. Hűvös, hideg áramként éri az utódállamokbeliek véleménye. Ők már nem tartják a revíziót csak időkérdésnek, sőt más problémák megoldását helyezik előtérbe. Közülük sokan szemünkre hányják, hogy 15 esztendő, a legdrágább 15 esztendő pocsékoltuk el a nemzet életéből, anélkül, hogy a közélet terén gyökeres javításokat tettünk volna. A legdrágább magyar életet, a magyar paraszt életét ti még mindig napi 70 fillérrel vásároljátok meg, — mondják. Hol van a ti szociális berendezkedések, például a munkanélküliek intézményes támogatása terén, kérdi a Felvidék. Hol van a ti középkorba való választójogotok, a legalább elvben titkos román választójogtól, — kérdi az erdélyi. Megvéditek-e úgy az ország alapját, a mezőgazdaságot, mint mi, kérdi a felvidéki és a nagybirtokos rendszer hibáit emlegeti a délvidéki. Egyoldalú pártrendszert, a panamizmus és a protekcionizmus elburjánzását, utálatos méreteit vágja szemünkbe mindegyik. És végül kérdik valamennyien, hát így készítitek elő a visszatérés elvi feltételeit? Ha így haladunk, a ti híres időelméletetekkel lassan odajutunk, hogy már etnográfiai jögalap sem lesz a mi visszacsatolásunkra.

Hiába védekezünk: ti felvidékiek látszatedemokráciában éltek. Délvidéki meg vagy áldva a diktatúrával. Te erdélyi hiába szavazol titkosan, úgyis ellopják. De kész rá a felelet: mindez nem jelenti azt, hogy nektek, csonkaországbelieknek, nem éppen ellenkezőjét kellett volna tennetek, mint ami történt politikai és társadalmi téren. A mi hibáink nem orvosság a ti bajotokra.

Összeszorult szívvel hallgatja a magyar diák mindezt. Nem igen tud mit válaszolni. Keserűség gyűl össze benne minden ellen, ami volt, ami ezeket felidézte és a súlyos vádakat felsorolhatóvá tette. Változás kell, sürgős változás, minden téren. Mert így nem revízió következik, hanem a nemzet temetése.

Érzi ezt. S fellázad lelke haragjával, szíve fájdalmával a sötét jövő ellen. És egyre hangosabb követelője lesz a gyors és alapos változásnak.¹

A nemi problémák tárgyalásába nem bocsátkozhatom, mert ezek sokkal inkább tartoznak a pedagógusok, mint a nagyközönség elé.

Lezárom e problémák vizsgálatát s megoldásuk kutatását. Munkám nem teljes, feladatomban inkább csak az volt, hogy a párisi magyar diák lelki problémáit felvessem. Nem tértem ki például azokra a kérdésekre, amelyek a hosszú évek után hazakerülő magyar diák elé tárulnak otthon. De talán aki keresztülverekedte a párisi hőskort, keresztül fogja magát verekedni azokon a természetes akadályokon is, amelyek hazatértekor várnak rá.

Kovács József.

¹ E megoldatlan problémák is mutatják, milyen nagy szükség volna a P. M. D. „szemináriumait“ nemzetvédelmi irányban kiépíteni, ahol pártpolitikától mentesen tárhatnék fel az itt is érintett nagy kérdések helyes megoldási módjait és elemezhetnők ezeket lélektani alapon is. V. ö. a *Magyar diákmozgalmak Franciaországban* c. cikk javaslatokkal foglalkozó részét. Szerk.